

21. Супрун А. Е. Текстовые реминисценции как языковое явление / А. Е. Супрун // Вопросы языкознания. – 1995. – № 6. – С. 17-29.
22. Яценко И. И. «Текст в тексте»: проблема терминологии / И. И. Яценко // Язык. Сознание. Коммуникация : сб. статей / ред. В. В. Красных, А. И. Изотов. – М. : «Филология», 1998. – Вып. 3. – С. 27–35.

The problem of culture and language interaction is one of the most urgent problems of the modern linguistics, the peculiarity of which is the intensification of the trends development that study language as a cultural nation code, but not only as a means of communication and cognition.

The modern Ukrainian prose characteristic feature is the authors' address to the readers' national consciousness by means of the national precedent phenomena, i.e. those language units which reflect the 'cultural object' being actualized in the linguistic community member's consciousness as an invariant of its perception.

The precedent text is the text cognitively and emotionally valuable for the person; which has the superpersonal character; the appealing to which takes place repeatedly in the discourse of this language personality.

All the precedent phenomena can be actualized in the speech, but precedent expressions and precedent names are used as verbal phenomena while precedent texts and precedent situations are considered verbalized phenomena. Appealing to the precedent texts and precedent situations occurs through their symbols (precedent expressions and precedent names). Precedent texts and precedent situations are cognitive phenomena as they are kept in the language bearers' consciousness in the form of perception invariants.

The most widely used ways of the precedent text actualization in the discourse of the Ukrainian prose of the XXI century are the precedent names (the name of the author of the book, the names of the characters, the title of the book), the precedent expressions or the precedent situations. There are some cases of appealing to some precedent phenomena simultaneously.

Key words: precedent phenomenon, precedent text, precedent situation, precedent name, precedent expression, text, prose.

Отримано: 22.10.2014 р.

УДК 811.161.2'373.45'282(477.86)

Мозолюк О.М.

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА В ГОВІРЦІ СЕЛА МИКИТИНЦІ КОСІВСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті описані іншомовні слова зі слов'янських і неслов'янських мов на матеріалі власних записів, зокрема полонізми, германізми, румунізми, мадяризи, а також інші запозичення, які функціонують у гуцульській говірці села Микитинці Косівського району Івано-Франківської області.

Ключові слова: іншомовна лексика, полонізми, мадяризи, германізми, румунізми, гуцульська говірка.

Жива народна мова будь-якого регіону України є колоритною, барвистою, цікавою, а тому основне завдання лінгвістів, дослідників-діалектологів і, звісно, кожної залюбленої у свій рідний край людини є збереження неповторної скарбниці, витвореної нашими предками з правіку.

Українська літературна мова завжди збагачувалася і збагачується цілющими джерелами народних говорів, розширюючи свої виражальні та стилістичні можливості [7, 38]. Безперечно, що в цьому аспекті пріоритет належить лексиці, яка наповнює загальнонаціональну мову одиницями, досить часто невідомими сучасній літературній мові. І саме народнорозмовний словник характеризується багатомірністю, неоднорідністю походження окремих груп слів, різноманітністю мотивів номінації, специфічними лінгвальними явищами, які супроводжують функціонування назв у межах конкретних діалектних континуумів [7, 38]. Тому робота вчених, спрямована на дослідження нових етномовних територій, на опис не зафіксованих раніше тематичних і лексико-семантичних груп, продовжується.

Варто підкреслити, що лише за допомоги комплексної процедури дослідження можна простежити форму й семантику діалектних лексичних одиниць, визначити причини виникнення та особливості їх еволюції як компонентів мовної системи [6, 18-19].

Гуцульський край, наче невичерпна криниця, животочить розмаїттям струмків лексичного багатства. У словниковому складі гуцульської говірки простежуємо сотні оригінальних назв, пов'язаних з історією краю, економічним, політичним і суспільним життям людей, що посилює її евристичну цінність діалектної лексики, а також спонукає до активного її вивчення. Щоправда, у багатьох лінгвістичних студіях декларовано думку про значну змінність у часі лексичного складу мови на тлі відносної сталості елементів інших структурних рівнів мови, що підтримує твердження про низьку евристичну цінність лексики в глото- та етногенетичних побудовах. Проте, як переконливо доводить П. Гриценко, перевірка складу лексики кількох гуцульських говірок, яка була зафіксована ще понад сто років тому, засвідчила, що переважна більшість лексем все ж таки збереглася в активному вжитку до сьогодні [3, 32], а отже, характеризується високим ступенем збереженості в часі.

На лексичному матеріалі говірок Гуцульщини можна проводити різноманітні наукові спостереження. Ми зупинилися лише на деяких явищах, що стосуються складу лексики з погляду її походження.

Мета нашого дослідження – описати іншомовну лексику в гуцульській говірці села Микитинці Косівського району Івано-Франківської області на матеріалі власних записів.

Історію взаємин української, польської, німецької та інших європейських мов на різних хронологічних етапах їх розвитку й становлення вивчали такі науковці, як П. Житецький, О. Потебня, І. Огієнко, Л. Гумецька, І. Панькевич, Б. Кобилянський, М. Онишкевич, Й. Дзєндзелівський, П. Лизанець, М. Кочерган та інші.

З огляду на правдані обставини, що склалися на землях Західної України ще за часів Галицького (X-XII ст.), згодом і Галицько-Волинського (XII-XIV ст.) князівств [8, 19]; на довголітнє перебування Галичини під владою Польщі, Австро-Угорщини [9, 250]; період німецької окупації, а також тісні зв'язки з іншими країнами, можна переконливо говорити про чималий вплив окремих слов'янських і неслов'янських мов [10] на матеріальне й духовне життя українців та їх мову.

Із численних слів-запозичень, що функціонують у говірці села Микитинці, можна назвати такі:

1. Полонізми: *váriят, варіят, váriят, varíat* – шибай-голова, бешкетник; *warjat* – «змінений, відмінний від нормальної людини» [4, 322-323]; *вутлий* – худий, кволий; *watly* [2, 42]; *гэмба, дямба* – рот; *gęba* – «губа» [4, 492]; *гáрниц, гáрнец* – посуд для молока, або ж міра для сипучих речовин; *garniec* [2, 52]; *гарбáта, гербáта* – чай; *herbata* [2, 44]; *грасікувати* – плужити, прополювати міжряддя; *grasa* [4, 586]; *кобіта* – жінка; *kobieta* [2, 97]; *кóлія* – потяг, або залізнична колія; *kolej* [2, 99]; *льос* – доля, або жеребок; *los* [2, 116]; *манóрія, манéрія* – вдача, звичка; *maniera* [2, 119]; *нэндза* – зла, лінива людина, або щось погане, що дошкуляє людині; *nędza* [2, 132]; *рóвер, рóвир* – велосипед; *rower* [2, 164]; *сікірувати* – страхувати; *asekurować* [2, 18]; *тáний* – дешевий, недорогий; *tani* [5, 514]; *тэньгуї* – дебелий, огрядний; сильний, великий; *tegi* [2, 182; 5, 546]; *урльоп* – відпустка з армії; *urlop* [2, 193]; *фірлі* – жарти; хитрощі; *figiel* [2, 197]; *ціхо* – вигук «цить!» або «тихо!»; *cicho* [2, 208]; *ясик, ясичок* – маленька подушечка під голову; *jasiek* [2, 224] та інші.

2. Германізми: *áнциур* – костюм чоловічий; *Anzug* [2, 17]; *бляха* – дахове чи листове залізо; бляха при покрівлі; середньовірнонімецьке – *blech* [4, 251]; *брапрóра* – духовка; *Bratröhre* [2, 29]; *васервага* – рівень; *Wasserwage* [2, 33]; *гáнок* – прибудова до хати чи прибудова перед входом до хати; *Gang* [2, 251]; *гешэфт* – спекуляція; якась справа; *Geschäft* [2, 52]; *грунт* – поле; земельний наділ; середньовірнонімецьке *grunt* [2, 251]; *драб* – негідник; *Drabant* [9, 253]; *клямбра* – залізна скоба п-подібної форми; середньовірнонімецьке *klamer* [9, 251]; *ланц* – ланцюг; середньовірнонімецьке *lannczug* [9, 251]; *люфт* – повітря; отвір для виходу диму; *Luft* [2, 117]; *лєцтуй* – неслухняний; дуже поганий; найгірший; *letzt* [2, 111]; *ляда* – прилавок у магазині; частина ткацького верстата; *Lade* [2, 117]; *мелдувати, милдувати* – заявляти, доповідати; *melden* [2, 122]; *ріхтувати* – готувати, приготувати щось; ремонтувати; *richten* [2, 163]; *фáйний* – гарний; добрий; *fein* [9, 251]; *фамілія* – родина; прізвище; *Familie* [2, 195]; *фáна* – прапор; корова; *Fähne* [2, 195]; *фист* – дуже; сильно; *fest* [2, 196]; *цурік* – назад (команда, яка подається коням); *zurück* [2, 208]; *шлягувати* – клясти комусь; *Schlag soll das treffen* [2, 217]; *штрамак* – охайна, акуратна людина; *stramm* [2, 221]; *шубер, шубир* – металева засувка для перекриття димоходу; *Schuber* [2, 221; 9, 251] та інші.

3. Румунізми: *глер* – уміст шлунка маленького теляти, яким підквашують молоко; *cheag* [2, 53]; *гáвра, гáура* – велика яма; вирва; дупло; дірка; *gáurá* [2, 50]; *жентіці, жинтіці* – сироватка; *jintița* [2, 69]; *бербеніці, бербиніці* – дерев'яна посудина для зберігання продуктів; діжка; *berbenița* [2, 23]; *бесáги, бисáги* – дві торби, з'єднані одним полотнищем, які носять перекинутими через плече; *buságă* [2, 24]; *бóльфа* – пухир, нарив, гуля; *bólfă* [2, 28]; *бріндзи* – спеціально приготовлений для зберігання посолений сир, бринза; *brinză, brînză* [2, 29]; *бриндушка* – шафран;

гарна дівчина; *brîndușă* [2, 29]; *кулáстпи* – молозиво; *curást(r)ă, colástră* [2, 106]; *марá* – примара, нечиста сила; *marga, marha* [2, 120]; *нізьма* – злість, гнів; *pîzmă* [2, 149]; *сарáка* – сирота, бідолаха; бідна, нещасна людина; *sărac* [2, 168]; *рúна* – схил гори; один із кутів села Микитинці; *рúрă* [2, 163]; *рúндза* – висушений шлунок теляти чи ягняти, з якого роблять речовину для підквашування молока; *rîndză* [2, 163]; *фель* – порода; сорт; *fel* [2, 196]; *фíйн, фíйна* – хрещений, хрещениця; *fin* [2, 197] та інші.

4. Мадяризи: *дарáб, дарáба* – пліт, збитий із кругляків, який сплавають по ріці; *darab* [1, 188; 2, 56]; *маржúна* – худоба; *marha* [1, 188]; *газдá* – господар, хазяїн; *gazda* [1, 188]; *лérинь* – парубок; *legény* [2, 110].

У мовленні мешканців села Микитинці простежуємо низку запозичень, що зайшли через посередництво польської, наприклад: *алярóм* – негайно, швидко; нім. *Alárm*, фр. *alarme* [4, 63]; *вака́ці́я, вака́ція* – канікули; лат. *vacatio* [4, 321]; *р́вавт* – сильний крик, або ж вигук «рятуйте!»; пол. *gwalt*, нім. *Guwalt* [2, 52]; *гемблюва́ти* – перепродувати; торгувати; нім. *Hóbel, Hébel*; пол. *handlować* [4, 492]; *р́рис* – висівки; борошно грубого помолу (переважно для годівлі худоби); пол. *grys*; нім. *Gries* [4, 596]; *ку́фер* – скриня; пол. *kufer(ek)*; нім. *Koffer* [2, 108]; *ла́йдак* – ледар; пол. *loj dak*; чes. *lajdák* [2, 109]; *лі́гарь, лі́гар* – дерев'яний брус; пол. *ligar*; нім. *Leger* [2, 113]; *мізэ́рія* – дрібнота; салат із дрібно нарізаних огірків; пол. *mizeria*; лат. *miseria* [2, 123]; *рú́гиль* – засув; пол. *rygiel*; нім. *Rüegel* [2, 162]; *рúшма, рóшма* – решітка в печі, через яку падає попіл; пол. *ruszt*; нім. *Rost* [2, 167]; *патéльні* – сковорода; пол. *patelnia*; італ. *patella* [2, 145]; *фасува́ти* – розподіляти, видавати; пол. *fasować*; нім. *fassen* [2, 196]; *фі́рман* – візник; пол. *furman*; нім. *Fuhrmann* [2, 197] та інші.

Спостереження над іншомовною лексикою говірки села Микитинці Косівського району Івано-Франківської області підтверджують думку лінгвістів, що формування лексичної системи української мови було, звісно, тривалим процесом кристалізації словникового багатства, поширеного на різних теренах України.

Крім того, лексика гуцульської говірки микитинчан є не лише елементом спілкування, а й допомагає пізнати мову як спосіб творення думок; є засобом творчого осмислення явищ у навколишньому світі. Запозичене слово відзначається варіантністю, зміною семантики, має здатність закріплювати багатство змісту, пов'язаного з людським досвідом, самотутністю культурних традицій інших народів.

Говіркові іншомовні слова також можна віднести до типу інновацій, що виникли на діалектному ґрунті й обмежили сферу свого функціонування окремою говіркою, говором чи певними діалектами [1, 186].

Лексичні запозичення мають загалом в українській мові і зокрема на Гуцульщині давню історію.

Список використаних джерел

1. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – С. 185-188.
2. Гуцульські говірки. Короткий словник / відповід. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.
3. Гуцульські говірки. Лінгвістичні та етнолінгвістичні дослідження / відповід. ред. Я. Закревська. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2000. – 368 с.
4. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 1982. – Т.1: А-Г / уклад. Р. В. Болдирев та ін. – 632 с.
5. Етимологічний словник української мови : у 7 т. / редкол. О. С. Мельничук (голов. ред.) та ін. – К. : Наукова думка, 2006. – Т.5: Р-Т / уклад. Р. В. Болдирев та ін. – 704 с.
6. Євтушок О. Актуальні питання сучасної діалектної лексикології / Олексій Євтушок // Дивослово. – 1996. – №9. – С. 17-20.
7. Євтушок О. Сучасні тенденції розвитку діалектної лексики / Олексій Євтушок // Дивослово. – 2011. – №7. – С. 38-40.
8. Кочерган М. П. Німецькі лексичні запозичення в південно-західних говорах української мови / М. П. Кочерган // Мовознавство. – 1997. – №1. – С. 19-23.
9. Пиц Т. Б. Територіальні й часові нашарування запозиченої з німецької мови лексики в південно-західних говорах України / Т. Б. Пиц // Лінгвістика. – 2010. – №2 (26). – С. 250-257.
10. Ткач Л. О. Вплив польської мови на українську літературну мову Буковини кінця XIX – початку XX ст. (зовнішні чинники) / Л. О. Ткач // Мовознавство. – 2000. – №6. – С. 22-29.

The article describes the foreign words from Slavic and non-Slavic languages, in particular polonisms, magyarisms, hermanisms, romanianisms and other borrowings operating in the goats' man-

ner of speaking of the village Mykytyntsi Kosiv district Ivano-Frankivsk region. Ukrainian literary language has always been enriched and enriches with healing springs folk dialects, expanding their expressive and stylistic possibilities. There is no doubt that in this respect, the priority belongs to the vocabulary, which fills the national language units, often unknown to modern literary language. And it is popular colloquial dictionary is characterized by multidimensionality, the heterogeneity of the origin of individual groups of words, a variety of motives nomination, specific lingual phenomena that accompany the operation names within a particular dialect continuum.

At the lexical material of gootsools' dialects can conduct a variety of scientific observations. We stopped only for some of the phenomena relating to the composition of the vocabulary from the point of view of its origin. Observations on foreign language vocabulary village Mykytyntsi Kosiv district Ivano-Frankivsk region confirm the opinion of the linguists that the formation of the lexical system of the Ukrainian language was, of course, long crystallization dictionary wealth distributed to the various fields of Ukraine.

In addition, vocabulary gootsools' dialect of Mykytyntsi is not only an element of communication, but also helps to learn the language as a means of creating thoughts; is a means of creative understanding of phenomena in the surrounding world. Borrowed word is not a variance, modification, semantics, has the ability to consolidate the wealth of content associated with the human experience, identity and cultural traditions of other Nations.

Lexical borrowing are generally in the Ukrainian language and in particular on the region a long history.

Key words: foreign vocabulary, polonisms, magyarisms, hermanisms, romanianisms, gootsools' manner of speaking.

Отримано: 15.10.2014 р.

УДК: 811.161.2'373.4:347

Монастирська Р.І.

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПОНЬЯТЬ РЕЧОВИХ ПРАВОВІДНОСИН (ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ)

У статті досліджено змістові компоненти термінів на позначення понять речових правовідносин, встановлено еквіполентні, привативні словесні опозиції й опозиції тотожності в межах СГ 'речові правовідносини'.

Ключові слова: юридичний термін, семантична група, словесна опозиція, інтеграційна сема, диференційна сема, периферійна сема.

Суть проблеми. Дослідження семантики є чи не найменш розробленим і складним питанням термінології, адже взаємопов'язані наукові поняття та явища зовнішнього світу проектуються на систему мови, елементи якої, зокрема, підлягають внутрішнім мовним процесам. Водночас «обидві системи зв'язків – позамовна й внутрішньомовна, – взаємодіють, утворюючи сітку парадигматичних відношень» [2, 265]. З погляду сучасного термінознавства об'єднання термінів, що характеризується спільною семантичною ознакою й кількома відмінними, утворюють семантичні парадигми, а їхні члени, пов'язані опозиційними зв'язками, – парадигматичні відношення. Таким чином, **актуальність** зазначеної проблематики зростає через недостатньо вивчені опозиційні відношення одиниць, в основі яких лежить схожість й відмінність за тими чи тими компонентами (інтеграційними, диференційними, периферійними) в межах семантичного угруповання. У цьому аспекті семантичний аналіз юридичних термінів є важливим для адекватного тлумачення номінованих понять, закріплених у відповідних термінологічних значеннях, про що переконливо свідчать наукові розвідки Л. М. Василькової [1], В. Я. Карабаня [3], А. М. Ляшук [4], Л. І. Чулінди [5] та ін.

Мета статті. Об'єктом дослідження послуговували терміни чинного ЦКУ на позначення понять речових правовідносин, що утворюють парадигматичне угруповання – семантичну групу (СГ) «речові правовідносини». На обраному матеріалі передбачено розв'язання таких завдань: 1) встановити еквіполентні опозиції термінів; 2) з'ясувати ієрархію привативних відношень одиниць; 3) виявити опозиції тотожності.

Речові правовідносини базуються на понятті права власності та є «правом особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб» (ЦКУ, ст. 316), на свій розсуд.